

รัตนราชินีศรีประเทศ

พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์

โครงการธนาคารสมอง

“...เมืองไทยเรามีสิ่งที่ดีมาก อย่างข้าราชการต่างๆ ที่ปลดเกษียณอายุไปแล้วตอนหกสิบ... นำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับข้าพเจ้าจะพยายามรวบรวมมันสมองที่เก่ง... เรียนรู้เก่งฉลาดแล้วก็ได้ฝึกทดลองมาด้วยแล้ว ให้มารวมกันช่วยกันพิจารณาปัญหาต่างๆ ของประเทศ... แทนที่จะคิดว่าปลดเกษียณอายุแล้วไม่มีประโยชน์...”

พระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ผู้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา แสดงถึงพระราชดำริที่ทรงให้ความสำคัญแก่ทรัพยากรมนุษย์ และทรงเสียดายคุณค่าของสติปัญญาที่ต้องสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ คนส่วนใหญ่มักคิดถึงผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ไร้สมรรถภาพ เป็นภาระของลูกหลานและสังคม แต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถกลับมีพระราชดำริในทางตรงกันข้ามว่า

“...เพราะความจริงหกสิบแล้ว ถึงแม้จะเป็นเวลาที่สมควรที่จะให้ผู้ที่มีอายุน้อยเข้ามาได้ทำหน้าที่ของเขาบ้าง เราก็ยังเป็นกองหนุนที่คอยปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองได้ เรียกว่า เบรนแบงก์ (Brain Bank) ธนาคารมันสมอง...”

พระราชดำรินี้ยังความชื่นชมยินดีมาสู่พสกนิกรที่ได้ยินได้ฟังหรือได้ทราบ เพื่อเป็นการสนองพระราชดำริ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ให้กระทรวงและทบวงต่างๆ สำนวจทรัพยากรบุคคลที่พ้นตำแหน่งไปแล้ว ทั้งด้วยการลาออกและเกษียณอายุ ที่ยังมีสุขภาพดี มีความรู้ความสามารถในการประดิษฐ์ คิดค้น วิจัย ให้ความรู้ และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศ ที่สมควรใจจะทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม สมควรเป็นวุฒิสมาชิกในธนาคารสมอง โดยให้ธนาคารสมองนี้เป็นงานส่วนหนึ่งของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในการปฏิบัติงานธนาคารสมอง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีฐานะเป็นหน่วยทะเบียนกลางของธนาคารสมอง ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล จัดทำบัญชีหรือทำเนียบผู้ทรงคุณวุฒิ โดยจำแนกสาขาตามความรู้ความสามารถ รวมทั้งมีหน้าที่ประสานกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อจัดส่งวุฒิสมาชิกไปช้ชวยงานตามความรู้ และความเชี่ยวชาญตามประสบการณ์ และเสนอแนะมาตรการในการนำวุฒิสมาชิกมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อคณะรัฐมนตรีด้วย

ในการบริหารธนาคารสมอง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิสมาชิกต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนยกย่องหลักการ และแนวคิดการจัดตั้งธนาคารสมอง กระบวนการระดมวุฒิสมาชิก ตลอดจนการบริหารงานธนาคารสมอง นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ให้หน่วยทะเบียนกลางธนาคารสมองในสังกัด “มูลนิธิพัฒนาไท” ประธานมูลนิธิพัฒนาไทในขณะนั้น คือ นายสุเมธ ตันติเวชกุล ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการธนาคารสมองขึ้น เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔ ประกอบด้วยกรรมการ ๑๘ คน มี พลอากาศตรี กำธน สินธวานนท์ องคมนตรี เป็นประธานที่ปรึกษา และศาสตราจารย์ สิปปนนท์ เกตุทัต เป็นประธานกรรมการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานธนาคารสมอง นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งกลุ่มงานประสานและอำนวยการธนาคารสมองขึ้นภายในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ และเป็นศูนย์กลางในการติดต่อกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อนำความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของวุฒิสมาชิกมาร่วมเป็นพลังในการพัฒนาประเทศ

ธนาคารสมองให้ความช่วยเหลือในด้านการให้คำปรึกษา คำแนะนำในด้านวิชาการและการบริหารงานแก่หน่วยงานที่ขอความช่วยเหลือ โดยส่งวุฒิสมาชิกไปจัดการสาธิต ฝึกอบรม ติดตามดูงานเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน หรือให้คำแนะนำ เพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ธนาคารสมองมีระบบฐานข้อมูลวุฒิสมาชิก โดยแยกประเภทวุฒิสมาชิกตามประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ไว้ ๒๑ สาขา ซึ่งหน่วยงานที่ต้องการความช่วยเหลือ สามารถค้นหาผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ได้ ๓ วิธีคือ วิธีแรกจากเอกสารทำเนียบวุฒิสมาชิกที่แจกไปยังหน่วยงานต่างๆ วิธีที่สองค้นผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (internet) และอินทราเน็ต (intranet) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และวิธีที่สามติดต่อโดยตรงกับสำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในส่วนกลางและ
ส่วนภูมิภาค

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมีพระราชดำรัสถึงผู้ที่ทำ
หน้าที่วุฒิสภาว่า คือ

“...คณะกลุ่มที่คอยจ้องดู เพื่อว่าจะทำประโยชน์ให้บ้านเมืองได้
อย่างไรบ้าง คล้ายๆ เป็นผู้เชี่ยวชาญของคนหนุ่มสาวซึ่งเป็นกำลัง
ของแผ่นดินเรา ถึงแม้ว่าเราจะหลีกเลี่ยงว่าแต่เราก็ยังช่วยได้ เราจะ
คอยฟังพิจารณาทุกเรื่องต่อไปจะเป็นปัญหาที่น่าห่วงใยของ
ประเทศ...”

เพื่อเป็นการสนองพระราชดำริและความห่วงใยที่สมเด็จพระนาง
เจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีต่อบ้านเมือง “ธนาคารสมอง” จึงจัด
วุฒิสภาไว้เป็น ๔ ประเภท

ประเภทแรก คือ วุฒิสภาที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือตามคำขอของ
หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการเป็นที่ปรึกษา
และเป็นวิทยากร

ประเภทที่สอง คือ วุฒิสภาที่รวมกลุ่มกันพิจารณาแก้ไขปัญหา
และริเริ่มกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ๔ ด้าน ได้แก่
ด้านการเสริมสร้างรากฐานเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง ด้านการเพิ่มความ
สามารถในการผลิตและการบริการแก่ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะในภูมิภาค

ด้านการเสริมสร้างความรู้และการศึกษา และด้านการพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืน ทั้งนี้กลุ่มวุฒิสภาจะเป็นผู้วางแนวทางในการดำเนินการก่อน แล้วจึงร่วมคิดร่วมทำกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

ประเภทที่สาม คือ วุฒิสภาที่ทำหน้าที่เป็นคลังปัญญาของประเทศ โดยการร่วมกันระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของชาติที่เรื้อรังมาเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนจำนวนมากหลายหลากองค์กรและหน่วยงาน โดยเสนอแนะความเห็นที่เป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้รัฐบาลใช้ประกอบการพิจารณาและตัดสินใจ

ประเภทที่สี่ คือ วุฒิสภาที่ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ออกรายการวิทยุ โทรทัศน์ และเขียนบทความลงในสื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายรูปแบบ เพื่อเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ของวุฒิสภาชนาครสมองสู่คนรุ่นใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ออกรากราชการแล้วจำนวนมาก ชื่นชมในพระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้สมัครเป็นวุฒิสภาของชนาครสมองเกือบสามพันคน ในระยะเวลาเพียงสามปีที่ชนาครสมองจัดตั้งขึ้น และมีผู้แสดงความจำนงขอสมัครเป็นวุฒิสภาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

วุฒิสภาที่ร่วมกันพัฒนาประเทศเพื่อสนองพระราชดำริ ได้ดำเนินงานไปแล้วในด้านต่างๆ คือ ด้านการพัฒนาสติปัญญาและคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาผลิตผลทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม ด้านพัฒนาพลังงานทดแทน และด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ส่วนวุฒิสภาที่ทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนได้ดำเนินงานไปแล้วในด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ ด้านการเกษตร ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสาธารณสุข และด้านส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

วุฒิสภาากลุ่มสุขภาพ

วุฒิสภาธนาคารสมองกลุ่มสุขภาพ ได้ระดมความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และเห็นพ้องต้องกันว่าอาหารและโภชนาการมีความสำคัญในการป้องกันโรคได้ส่วนหนึ่ง จึงควรฝึกพฤติกรรมการบริโภคให้ได้รับสารอาหารครบถ้วน เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายในแต่ละวัน และระมัดระวังความปลอดภัยของอาหารไม่ให้มีเชื้อโรคและสารเคมีปนเปื้อน

ด้วยเหตุนี้ วุฒิสภาากลุ่มสุขภาพซึ่งทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพ เช่น สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น จัดทำโครงการ “ความปลอดภัยด้านอาหารและโภชนาการเพื่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย” เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ และดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ใน พ.ศ. ๒๕๔๖ จัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารในสถานศึกษา” และใน พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้ดำเนินการในการจัดเกณฑ์มาตรฐานด้านโภชนาการและสุขาภิบาลอาหาร เพื่อให้สถานศึกษาได้ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจวัดการดำเนินการพัฒนาคุณภาพของอาหารในสถานศึกษา โดยร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร กรมอนามัย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ฯลฯ จัดทำเกณฑ์มาตรฐานระดับโภชนาการ และสุขาภิบาลอาหาร ได้มีการกำหนดรูปแบบ วิธีดำเนินงานและการนำไปทดลองใช้ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน ๖๕๕ แห่ง และอุดมศึกษา ๔ แห่ง

นอกจากนี้ ยังได้รวบรวมข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ นำมาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่แท้จริง และจัดทำแนวทางการลดจนข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการ

สร้างเด็กไทยให้เต็มศักยภาพด้วยอาหารและโภชนาการ

อาหารกลางวัน โครงการนมโรงเรียน โครงการเสริมธาตุเหล็กในโรงเรียน โครงการควบคุมโภชนาการเกิน (อ้วน) ในเด็กนักเรียน และโครงการเด็กกินอิ่มเรายิ้มได้ รวมทั้งยังได้รวบรวมจัดพิมพ์ข้อมูลเหล่านี้เพื่อนำไปเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป และใช้เป็นเอกสารอ้างอิงได้

พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นปีที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๒ พรรษา วุฒิสภาวุฒิสภาวุฒิสภา จึงได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสัมมนาวิชาการ เรื่อง “สร้างเด็กไทยให้เต็มศักยภาพด้วยอาหารและโภชนาการ” เมื่อวันที่ ๒๙ - ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานการสัมมนาในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

การสัมมนาในครั้งนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์มนตรี ตู้จินดา ประธานวุฒิสภาวุฒิสภาวุฒิสภา กล่าวว่า “วุฒิสภาวุฒิสภาวุฒิสภามุ่งหวังว่าการสัมมนาที่จัดขึ้น จะทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอาหารและ

โภชนาการในเรื่องที่เป็นปัญหาของประเทศ และนำมาจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อการแก้ปัญหา กล่าวคือ การขยายความรู้สู่ผู้กำหนดนโยบายและ ผู้ปฏิบัติด้านอาหารและโภชนาการ และให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนา อาหารและโภชนาการของประเทศ ทำให้เกิดการผลักดันเรื่องโภชนาการ และสุขภาพอาหาร อันเป็นนโยบายตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับ ประเทศ

วุฒิสภาสอนหนังสือนักเรียน ในโครงการ “ตายายสอนหลาน”

วุฒิสภาถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่เด็กไทย

ได้มีการจัดตั้งกลุ่มวุฒิสภาถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ สู่เด็กไทย มีผู้ช่วยศาสตราจารย์อำไพ วิทย์วิโรจน์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม จัดทำ “โครงการตายายสอนหลาน” ขึ้น เพื่อสืบสานสายสัมพันธ์อันอบอุ่นและ มุ่งถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่เด็กไทย เป็นการให้ความรู้คู่คุณธรรม พร้อมไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบไทย เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่โรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา เมื่อประสบความสำเร็จแล้ว โครงการฯ ได้ไปให้ความรู้ตามโรงเรียนต่างๆ เช่น โรงเรียนคลองหัวทราย

โรงเรียนเบญจมบพิตร โรงเรียนวัดราชสิงขร โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์
โรงเรียนคลองกลั่นตัน โรงเรียนวัดอุดมรังสี เป็นต้น โครงการนี้ได้รับความ
ร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชน จึงสามารถดำเนินงานมาได้จนถึง
ปัจจุบัน

ผลงานของวุฒิสภาที่ยกตัวอย่างมานี้ จะเห็นได้ว่าแท้ที่จริงแล้ว
ผู้สูงอายุคือพลังส่วนหนึ่งที่ช่วยพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี จึงนับว่าแนว
พระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเรื่องธนาคารสมอง
แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถอันลึกล้ำ และพระมหากรุณาธิคุณอย่าง
ใหญ่หลวงที่ทรงส่งเสริมให้ผู้อาวุโสได้ใช้ชีวิตช่วงหลังเกษียณอายุอย่างมี
ความสุขและมีคุณค่ายิ่ง ทั้งยังสอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ให้
ความเคารพนับถือแก่ผู้สูงอายุ โดยทรงชี้แนะให้เห็นว่า ผู้เกษียณอายุแล้ว
โดยมากมักเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะ มีความเชี่ยวชาญ ผ่านประสบการณ์
มาแล้วมากมาย จึงถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่าสำหรับสังคมไทย
การส่งเสริมให้ผู้อาวุโสได้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ความรู้ และประสบการณ์
สู่คนรุ่นใหม่ เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามอันเป็นประโยชน์แก่
สังคมและประเทศ เป็นความคิดใหม่ที่ยังไม่มีประเทศใดนำมาใช้ ประเทศไทย
จึงเป็นประเทศแรกในโลกที่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และสามารถนำมา
ช่วยพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี ตามแนวพระราชดำริในสมเด็จพระนาง
เจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ